

งานช่างฝีมือพื้นบ้าน กะบับดักหนู

โครงการส่งเสริมบทบาทสภาวัฒนธรรมในการเฝ้าระวัง และสร้างสรรค์วัฒนธรรมชุมชน
(จัดเก็บองค์ความรู้ทางวัฒนธรรม)

ตำบลพร่อน อำเภอดงหลวง จังหวัดนราธิวาส

ประวัติความเป็นมาของกะบับดักหนู

กะบับ : หรือตามการเรียกในภาษามลายูเรียกว่า " ปรากะ"เป็นเครื่องมือใช้ดักหนูนา ที่ตัวกะบับนั้นจะเป็น ร่องน้ำหนักที่ร่องน้ำหนักสำหรับทับหนูตาย ที่ทำด้วยไม้ลวก หรือไม้ไผ่จะมีการผูกหรือการสาน ที่สำหรับวางก้อนดิน หรือหินในตำบลบน ด้านหน้าจะมีปวงสำหรับที่เกี่ยวลื่น โดยใช้ยกการบังคับไว้ข้างหนึ่งได้กะบับมีไม้แบนไว้สำหรับ ที่ทำ เป็นคาน และด้านหน้าคานมีเสา 2 ต้น ใช้ยกคานเวลาดักหนูอีกเช่นกัน

ระยะข้าวตั้งท้อง จะมีศัตรูทำลาย ทำให้มีปัญหาในนาข้าว ศัตรู คือ หนู ใช้ยาเบื่อก็ไม่สามารถกำจัดได้ จะต้องใช้วิธีกับดัก ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ ฟ้ำครอบ หรือการทำกะบับดักหนูที่นำไม้ไผ่มาเป็นที่ดักหนูซึ่งเป็นวิธีหนึ่งที่ ชาวบ้านนิยมใช้กัน

คุณสมบัติของไม้ไผ่ในการที่จะทำกะบับดักหนู

ไม้ไผ่ที่นำมาใช้จะต้องมีความแห้ง จะออกสีน้ำตาล กะบับดักหนูจะมีความคงทน และจะมีอายุการใช้ งานได้เป็นเวลานาน

ประโยชน์ของกะบับดักหนู

ชาวนาทำกะบับดักหนู เพื่อตักหนูนาที่จะมากินข้าวในช่วงระยะเวลาข้าวตั้งท้อง

วัสดุที่ใช้ในการทำกะบับดักหนู

1. ไม้ไผ่ จะต้องเป็นไม้ไผ่ที่มีความแห้งสีออกน้ำตาล
2. เกลาวัลย์
3. เกลาลำเทงหรือย่านลิเภา

เครื่องมือและอุปกรณ์

1. มีดพร้าไว้สำหรับผ่าซีกและเหลาไม้ไผ่
2. เลื่อยไว้สำหรับเลื่อยไม้ไผ่ให้เป็นท่อนๆ
3. ขวาน ไว้สำหรับผ่าซีกไม้ไผ่ออกเป็นซี่ๆ

กระบวนการขั้นตอนการผลิต

ขั้นตอนกระบวนการผลิต ขั้นเตรียมการ

๑ เลื่อยไม้ไผ่ออกเป็นท่อนๆ

๒ ผ่าไม้ไผ่เป็นซี่ๆ มีขนาดความยาว ๔๐ เซนติเมตร ความกว้าง ๓ เซนติเมตร

๓ นำไม้ไผ่ที่ผ่าเป็นซี่ๆ นำมาเหลาเพื่อลด
เหลี่ยมมุมความคมของไม้ไผ่ทุกๆด้าน

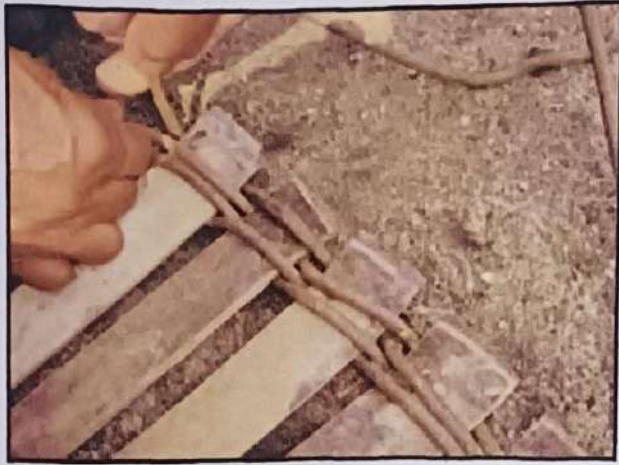
ขั้นตอนการผลิต

๑ นำไม้ไผ่ตามขนาดที่เตรียมไว้ มาวางตามแนวนอน ระยะห่าง ๑ เซนติเมตร จำนวน
๘ ซี่

๒ นำเดาวัลย์ที่เตรียมไว้มาสานสลับขึ้นบนลงล่างระหว่างซี่ของไม้ไผ่ ทั้ง ๒ ด้าน ซ้ายขวา
สานสลับไปให้ครบ ๘ ซี่

๓ สถานลับขึ้นลงตามรอยเดิมทั้ง ๒ ด้าน ซ้ายขวา (ตามรูป)

๔ นำเถาดำเทง มาสานลับขึ้นบนลงล่างบริเวณตรงกลางของไม้ไผ่ เพื่อให้เกิดความแข็งแรง

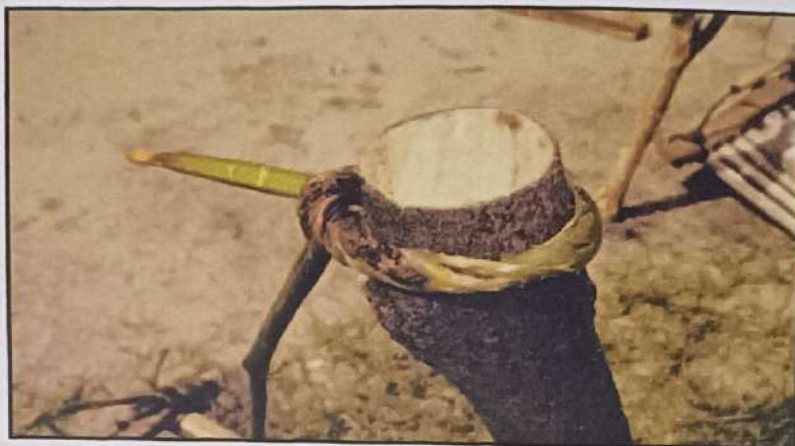
๕ นำไม้ไผ่ขนาดเท่าเดิมมาวางตามขวางทั้งสองด้าน ทั้งด้านซ้ายและด้านขวา นำเถาตำเทงมาสานหรือผูกเป็นเส้นทะแยง ส่วนอีกด้านหนึ่งก็ผูกเป็นเส้นทะแยงเช่นกัน แต่ขนาดความยาวของปลายไม้ไผ่จะต้องยาวกว่าไม้ไผ่อีกด้านหนึ่ง สานเป็นเส้นทะแยงมุมเหมือนเดิมจนเสร็จทั้งสองด้าน

๖ นำเถาตำเทงมาผูกกับปลายของค้ำหน้าทั้งสองด้าน (เรียกว่าบ่วงเกี่ยวลิ้น)

๗ ตัดไม้ขนาดความยาว ๑ เมตร ๒๐ เซนติเมตร เพื่อจะเป็นแกนยึดตัวกระบับตักหนู

๘ นำเถาลำเตงมาผูกกับค้ำปลายของไม้ที่เตรียมไว้ความยาว ๑ เมตร ๒๐ เซนติเมตร

๙ ตัดไม้ไผ่ขนาดความยาว ๒๕ เซนติเมตร ด้านหนึ่งเหลาให้ปลายแหลม ส่วนอีกด้าน
หนึ่งเหลาให้ปลายมน (เรียกว่า สัน)

๑๐ เหล่าไม้ไผ่ขนาดเท่าเดิมเจาะรูทั้ง สอง ด้าน ด้านหนึ่งไว้สำหรับยึดกับพื้นดิน โดยทำสลักไม้ไผ่ ขนาด ๒ นิ้ว อีกด้านหนึ่งไว้สำหรับยึดกับแกนไม้ไผ่ (เรียกว่า คานวางอาหาร)

วิธีการตัด/วิธีการใช้

๑ การเลือกพื้นที่ ควรเลือกพื้นที่ที่มีลักษณะคั่นนาแห้งเป็นเส้นทางหนูผ่าน หรือบริเวณที่หนูนาลงมากินต้นข้าว

๒ นำไม้ที่เตรียมไว้ ขนาดความยาว ๑ เมตร ๒๐ เซนติเมตร (ตามข้อ ๗) มาปักลงบนพื้นดิน หรือบนพื้นนาที่เลือกไว้ ให้มีความเอียง ประมาณ ๖๐ องศา

๓ นำเถาตำเทง มาผูกด้านปลายของไม้ที่เตรียมไว้ (ตามข้อ ๘) ส่วนปลายของเถาตำเทง มาผูกกับไม้ไผ่ที่เตรียมไว้ (ตามรูป)

๔ นำไม้ไผ่ที่เจาะรู (ที่เรียกว่า คานวางอาหาร) มาวางด้านหน้าของไม้ที่ปัก นำข้าวเปลือก มาโรยตามร่องของไม้ไผ่ สำหรับการต่อหนู

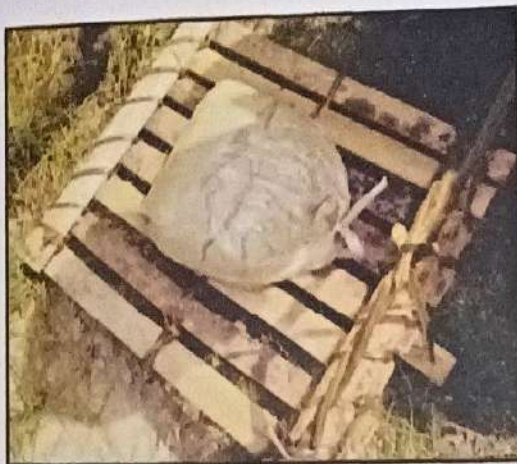

๕ นำกระบี่ที่เตรียมไว้มาวางบนไม้ไผ่ที่ได้โรยข้าวเปลือกไว้

๒ นำไม้ไผ่ที่เหลาปลายแหลม (ที่เรียกว่า ถิ้น) มาขัดกับรูค้ำล่างของคานวางอาหาร (ตามรูป)

๗ นำดินหรือก้อนหิน มาวางทับบนกระบับ เพื่อให้มีน้ำหนัก ต้องวางอย่างเบาที่สุด เมื่อวางแล้วขณะที่หูดมากินอาหาร หรือกินข้าวเปลือก ไม้คานจะทำหน้าที่กระดก และหล่นทับหูดตาย

ขั้นหลังการผลิต

เมื่อทำกระบับดักหูดเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็สามารถนำมาใช้ในการดักหูดและนำมาวางตามสถานที่ที่เลือกไว้ และเมื่อหูดติดดัก ชาวบ้านก็สามารถนำมาทำเป็นอาหาร และนำมาขายได้อีกด้วย

ระยะเวลาในการผลิต ๑ ชั่วโมง ๓๐ นาที

ข้อมูลช่าง

ชื่อช่าง นายสวัสดิ์ นามสกุล คำอินทร์

วัน/เดือน/ปีเกิด 1 เดือน เมษายน ปี พ.ศ. ๒๕๔๓

อยู่บ้านเลขที่ ๑๓๕ หมู่ที่ ๓ ตำบลพร่อน อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส

รหัสไปรษณีย์ ๗๐๓๑๐ เบอร์โทรศัพท์ ๐๘๕-๒๕๐๒๕๕

บอกเล่า/ตำนานของผลงาน

เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ และในอดีตมีหนูมากมายในท้องถิ่น จึงหาทางกำจัด หนูและในสมัยก่อนไม่มีที่พักหนูแบบสมัยใหม่ จึงได้เห็นถึงวิศวกรรมชาติที่อยู่ในบริเวณ บ้านนั้นก็คือไม้ไผ่ เถาเทง และ เถาวัลย์ จากนั้นก็ได้นำไม้ไผ่มาทำลองผิดลองถูก จนสามารถ นำมาใช้งานได้ จนได้กะบับดักหนู ทำให้คักหนูในท้องถิ่น และจำนวนหนูมาลดน้อยลง ใช้ จนถึงปัจจุบัน

ผลิตผลงานมานานเท่าไร ๒๐ ปี

ลักษณะการเรียนรู้และการถ่ายทอดมาจาก สืบทอดจากบรรพบุรุษ

ได้รับถ่ายทอดจาก นายแดง แสงจันทร์ เสียชีวิตแล้ว

ได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงาน สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนราธิวาส, องค์การบริหารส่วนตำบลพร่อน

แบบสำรวจข้อมูลอาหาร

๑. ชื่ออาหาร

ชื่อทั่วไป ขนมกรวย

ชื่อเฉพาะของท้องถิ่น ขนมกรวย

๒. ประวัติ/ความเป็นมา

ขนมกรวยเป็นขนมไทยที่มีชื่อเรียกตามลักษณะขนม คือการนำขนมใส่ในกรวยใบตองแล้วนั่งให้สุก ซึ่งจะต้องเตรียมกรวยกลัดด้วยไม้กลัด เป็นขนมที่คุ้นเคยมาตั้งแต่เด็กเพราะย่า/ยายมักจะทำกินเสมอ ส่วนล่างของขนมจะกระดุกกระดิกเหมือนหางจิ้งจอกที่หลุดออกจากตัวแล้ว

ขนมกรวยเป็นขนมที่นิยมรับประทานกันเนื่องจากมีรสชาติดหวานมัน จึงได้ประสบการณ์จากรุ่นย่า/ยายและนำมาปรับปรุงสูตรเพื่อให้ขนมมีรสชาตือร่อยขึ้น นุ่มขึ้น จึงเป็นที่ต้องการของตลาดในหมู่บ้าน

๓. เครื่องปรุง/ส่วนผสม (ระบุชนิดจำนวน)

ตัวขนม

๑. แป้งข้าวเจ้า ๑ กิโลกรัม
๒. แป้งมัน ๑ กิโลกรัม
๓. น้ำตาลทราย ๓ กิโลกรัม
๔. น้ำตาลแว่น ๑ กิโลกรัม
๕. น้ำปูนข้น
๖. น้ำ

หน้าขนม

๑. แป้งข้าวเจ้า ๑/๒ กิโลกรัม
๒. แป้งมัน ๑/๒ กิโลกรัม
๓. น้ำตาลทราย ๑ ทัพพี
๔. เกลือ ๑ ช้อนโต๊ะ
๕. มะพร้าวขูด ๓ ผล คั้นกะทิ ๒ ลิตร
๖. น้ำ ๑ ลิตร

กรวย

๑. ใบตองตานีไม่ต้องตากสำหรับทำกรวย ๘๐ กรวย
๒. ไม้กลัดสำหรับกลัดกรวย ๆ ละ ๑ อัน

วิธีทำกรวย

๑. ตัดใบตองเป็นรูปครึ่งวงกลม ๑ ชิ้น ต่อ ๑ กรวย

๒. เริ่มม้วนจากริมใบตองด้านใดด้านหนึ่ง

๓. ม้วนจนหมดริมใบตอง

๔. กัดไม้แนวเฉียง

อุปกรณ์

๑. มีดตัดใบตอง

๒. ไม้กัด

๓. ลังถึง

๔. เต้าไฟ

๕. ตะกร้ารองลังถึง (เวลาใส่กรวย)

๖. กะละมังรองลั้งถึง (เวลากรวยรั่ว)

๔. ขั้นตอนและวิธีการทำ

ตัวขนม

๑. นวดแป้งข้าวเจ้าและแป้งมัน โดยเติมน้ำที่ละน้อยจนเหลวไม่ติดมือ

๒. ใส่น้ำปูนขี้ (ปูนกินหมากขนาด ๑ ก้อนเท่าหัวแม่มือ ผสมน้ำ ๑ ลิตร)

๓. ใส่น้ำตาลเคี้ยวผสมให้เข้ากัน (น้ำตาลทราย น้ำตาลแฉ่น น้ำ ๓ ลิตร
เกลือ ๑ ๑/๒ ช้อนโต๊ะ เคี้ยวให้น้ำตาลละลายและทิ้งไว้ให้เย็น)

หน้าขนม

๑. ผสมแป้งข้าวเจ้า แป้งมันและน้ำ

๒. ใส่น้ำตาลทราย เกลือ และน้ำกะทิ คนให้ละลายมีรสชาติเค็ม

การนึ่ง

๑. ต้มน้ำให้เดือดใช้ไฟกลาง

๒. เสียบกรวยใบตองที่ทำไว้ลงในรูของลังถึงโดยเว้นรูตรงกลาง ๑ รู

๓. ตักแป้งตัวขนมใส่กรวยประมาณ ๓/๔ - ๔/๕ ของความยาวกรวยซึ่งจะต้องใส่แป้งไว้ไม่นานถ้านานจะทำให้ตัวขนมแข็ง นึ่งประมาณ ๑/๒ ชั่วโมง

๔. ใส่หน้าขนมให้ปิดตัวขนม ๑ ครั้ง ประมาณ ๑/๒ ช้อนโต๊ะ นึ่ง ๑ นาที
ใส่หน้าขนมอีก ๑ ครั้งให้เต็มกรวย นึ่งต่ออีก ๒ นาที

๕. หลังจากทำการนึ่งเสร็จแล้ว ยกลงพักไว้จนเย็นสนิท จึงจัดใส่ภาชนะ

๕. คุณค่าทางโภชนาการ

ขนมกรวยมีคุณค่าทางโภชนาการเพราะมีแป้ง น้ำตาล น้ำกะทิ ให้คาร์โบไฮเดรตและพลังงาน
นิยมรับประทานตอนเช้าคู่กับกาแฟหรือโอวัลติน

๖. คุณค่าทางวัฒนธรรม/ความเชื่อ

เป็นขนมโบราณที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ

๗. โอกาสในการใช้ประโยชน์

ขนมกรวยนิยมใช้ในงานสังสรรค์ต่าง ๆ หรือใช้ในพิธีไหว้เจ้าที่และพิธีต่าง ๆ

๘. แหล่งผลิตและจำหน่าย
ตลาดนัดบ้านปลักช้าง

๙. บุคลากรภูมิปัญญา

ชื่อ นางเฉลียว นามสกุล ทองคุปต์

ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ ๑๖ หมู่ที่ ๑ ตำบลพร่อน อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส
รหัสไปรษณีย์ ๙๖๑๑๐ โทรศัพท์ (๐๗๓)๕๘๓๓๓๒

๑๐. ภาพประกอบ

๑๑. ชื่อผู้ให้ข้อมูล

นางเฉลียว นามสกุล ทองคุปต์

ที่อยู่ บ้านเลขที่ ๑๖ หมู่ที่ ๑ ตำบลพร่อน อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส
รหัสไปรษณีย์ ๙๖๑๑๐ โทรศัพท์ (๐๗๓) ๕๘๓๓๓๒

๑๒. ชื่อผู้สำรวจข้อมูล/เก็บข้อมูล

๑. นายอนันต์ สกุล สุขเพชร

ที่อยู่ บ้านเลขที่ ๒๖ หมู่ที่ ๕ ตำบลพร่อน อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส
รหัสไปรษณีย์ ๙๖๑๑๐ โทรศัพท์ ๐๘๗-๒๙๔๔๒๐๗

๒. นางชนิษา นามสกุล แดงอินทร์

ที่อยู่ บ้านเลขที่ ๔๐ หมู่ที่ ๓ ตำบล พร่อน อำเภอ ตากใบ จังหวัด นราธิวาส
รหัสไปรษณีย์ ๙๖๑๑๐ โทรศัพท์ ๐๘๙๙๗๔๒๕๔๒

วันที่เก็บข้อมูล/สำรวจข้อมูล วันที่ ๕ เดือน กรกฎาคม ปี ๒๕๕๕

ข้าวหอมมือ

บ้านโคกมะม่วง
หมู่ที่ 4 ตำบลพร่อน อำเภอดำรงวิทยารักษา
จังหวัดนราธิวาส

ประวัติความเป็นมา

กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านโคกมะม่วง ได้จัดตั้งกลุ่มเมื่อวันที่ 11 มกราคม 2539 มีสมาชิกเริ่มแรก 15 คน ดำเนินกิจกรรมแปรรูปผลผลิตเกษตรประเภทขนมต่าง ๆ ต่อมาในปี 2548 กลุ่มได้ดำเนินกิจกรรมผลิตข้าวหอมมือ เพราะเล็งเห็นว่าอำเภอดำรงวิทยารักษาส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนาเป็นหลัก ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ เห็นว่าการสีข้าวกับโรงสีนั้นทำให้เสียคุณค่าทางโภชนาการ ประกอบกับความนิยมบริโภคข้าวหอมมือมีมาก จึงได้เปลี่ยนกิจกรรมของกลุ่มเป็นกิจกรรมผลิตข้าวหอมมือหอมกระดังงา และข้าวหอมมือสังหยด

ข้าวหอมมือที่ผลิตจากข้าวสังหยด และข้าวหอมกระดังงา มีกลิ่นหอม รสชาติอ่อนนุ่ม ประกอบด้วยคุณค่าทางอาหาร และวิตามิน บี1 บี2 สูง ช่วยป้องกันโรคเหน็บชา ซึ่งมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อสุขภาพ เสริมสร้างการทำงานในระบบต่างๆ ของร่างกาย เหมาะสำหรับใช้เป็นอาหารชีวิต สามารถบริโภคได้ทุกเพศทุกวัย

คุณสมบัติและประโยชน์ของข้าว

วัสดุอุปกรณ์

ข้าวเปลือก
ครกสีชนิดมือหมุน (สำหรับกระเทาะเปลือก)
ครกตำ (ซ้อมข้าวให้นุ่ม)
กระดังงา
ตะแกรง
ถุง และเครื่องพนักปิดปากถุง

- นำข้าวเปลือกที่นวดเตรียมไว้แล้วไปตากแดดประมาณ 12 ชั่วโมง
- นำข้าวเปลือกที่ตากแล้ว มาสีกระเทาะเปลือกด้วยครกสีข้าวแบบใช้มือหมุนเป็นข้าวกล้อง
- นำข้าวกล้องที่ได้ไปตำข้าวหอมมือ
- นำข้าวหอมมือที่ยังมีแกลบ และรำผสมอยู่มาร่อนด้วยตะแกรง และคัดด้วยมือ
- นำข้าวหอมมือบรรจุถุง ถุงละ 1 กก. และปิดด้วยเครื่องซีลถุงพลาสติก

ขั้นตอนการผลิตข้าว

สนใจติดต่อ
ผลิตภัณฑ์ข้าวหอมมือ
กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านโคกมะม่วง
หมู่ 4 ต.พร่อน อ.ดำรงวิทยารักษา จ.นราธิวาส
โทร. 0-73583-3235, 0-73583-3090
08-6295-7697

ผลิตภัณฑ์กลุ่มอาชีพชุมชน

องค์การบริหารส่วนตำบลพร่อน

กลุ่มนารี สามัคคีธรรม

ข้าวซ้อมมือ (ข้าวสังหยด)
สถานที่ติดต่อ : 6 ม.1 ต.พร่อน อ.ตากใบ
จ.นราธิวาส
โทรศัพท์ : 080-7980152

กลุ่มทอผ้า โลกไฟ

ผ้าขาวม้า ผ้าไหมมัดหมี่
สถานที่ติดต่อ : 8/1 ม.2 ต.พร่อน อ.ตากใบ จ.นราธิวาส
โทรศัพท์ : 089-5961156

กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร บ้านโคกอิฐ โลกใบ

ข้าวซ้อมมือ
สถานที่ติดต่อ : ม.2 ต.พร่อน อ.ตากใบ จ.นราธิวาส
โทรศัพท์ : 086-2901322

กลุ่มเกษตรกรข้าวซ้อมมือ โคมะม่วง

ข้าวซ้อมมือ (ข้าวหอมกระดังงา ข้าวสังหยด)
สถานที่ติดต่อ : 38 ม.4 ต.พร่อน อ.ตากใบ จ.นราธิวาส
โทรศัพท์ : 073-583090, 081-4798991,
089-2960147

ชมรมผู้สูงอายุบ้านโคกมะม่วง

น้ำบูดู ผลิตภัณฑ์ดอกไม้จันทน์
สถานที่ติดต่อ : 27/1 ม.4 ต.พร่อน อ.ตากใบ จ.นราธิวาส
โทรศัพท์ : 073-583020

กลุ่มกระดาษเส้นใยพืช

กระดาษเส้นใยพืช
สถานที่ติดต่อ : 921/2 ม.4 ต.พร่อน อ.ตากใบ จ.นราธิวาส
โทรศัพท์ : 089-960147

กลุ่มทำผลิตภัณฑ์เส้นใยพืช บ้านโคกคูแคว

ผลิตภัณฑ์จากใบปาล์ม สบู่ กระเป๋า เสื้อ กว๊องอเนกประสงค์
สถานที่ติดต่อ : 168 ม.5 ต.พร่อน อ.ตากใบ จ.นราธิวาส
โทรศัพท์ : 086-2938752

กลุ่มดอกไม้จันทน์

ดอกไม้จันทน์ พืชมะเขว ยาม่อง
สถานที่ติดต่อ : 86/1 ม.5 ต.พร่อน อ.ตากใบ จ.นราธิวาส
โทรศัพท์ : 086-2945694

ส่งเสริมการเกษตรก้าวหน้า พัฒนาสังคมก้าวไกล
รักษาประเพณีไทย อนุรักษ์ไว้แหล่งวัฒนธรรม
นำสามัคคีฟ้า เต็มพัฒนาจับใจ

แบบบันทึกข้อมูล รากวัฒนธรรม “ของดีบ้านฉัน : ศิลปะการแสดง”

๑. ชื่อการแสดง มโนราห์คณะดาวรุ่งดวงใหม่
๒. ศิลปะการแสดงเกี่ยวกับ (/) ดนตรี (/) ขับร้อง (/) รำ/เต้น ( ) ละครที่แสดงเป็นเรื่องราว
๓. ความเป็นมา อัตลักษณ์ สาระคุณค่า (ภูมิหลัง ความเชื่อ อัตลักษณ์ที่โดดเด่น ความสำคัญและคุณค่าทางสังคม จิตใจ วิธีการดำเนินชีวิตของชุมชน โอกาสที่ใช้จัดแสดง)

โนรา หรือ มโนห์รา (เขียนเป็น มโนรา หรือ มโนราห์ ก็ได้) เป็นการละเล่นพื้นเมืองที่สืบ ทอดกันมา นานและนิยมกันอย่างแพร่หลายใน ภาคใต้ เป็นการละเล่นที่มีทั้งการร้อง การรำ บางส่วนเล่นเป็นเรื่อง และ บางโอกาสมีบางส่วน แสดงตามคติความเชื่อที่เป็นพิธีกรรม โนรา เป็นศิลปะพื้นเมืองภาคใต้เรียกว่า โนรา แต่ คำว่า มโนราห์ หรือ มโนห์รา นั้น เป็นคำที่เกิด ขึ้นมาเมื่อสมัยกรุงศรีอยุธยา โดยการนำเอา เรื่อง พระสุธนมโนราห์ มาแสดงเป็นละครชาตรี จึงมีคำเรียกว่า มโนราห์ ส่วนกำเนิดของโนรานั้น สันนิษฐานกันว่าได้รับ อิทธิพลจากการ ร่ายรำของอินเดียโบราณก่อนสมัยศรีวิชัย ที่มา จากพ่อค้าชาวอินเดีย สังเกตได้จากเครื่องดนตรีที่ เรียกว่า เบ็ญจสังคีตซึ่งประกอบโหม่ง ฉิ่ง ทับ กลอง ปี่ ใน ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีโนรา และท่ารำของ โนรา อีกหลายท่าที่ละม้ายคล้ายคลึงกับการร่ายรำของ ทางอินเดีย และเริ่มมีโนราเป็นกิจลักษณะขึ้นเมื่อ ประมาณปี พุทธศักราชที่ ๑๘๒๐ ซึ่งตรงกับสมัยสุโขทัยตอนต้น เชื่อกันว่าโนราเกิดขึ้นครั้งแรกที่ หัวเมือง พัทลุง ปัจจุบันคือ ตำบล บางแก้ว จังหวัด พัทลุง แล้ว แพร่ขยายไปยังหัวเมืองอื่นๆของภาคใต้ จน ไปถึงภาค กลาง และกลายเป็นละครชาตรี และจังหวัด ตะลุง ที่ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดนี้ โนรา เกิดขึ้นในราชสำนักของ พัทลุงซึ่งมีตำนานเล่า กันมาว่า เจ้าเมืองพัทลุง มีชื่อว่า พระยา สายฟ้าพาด มีลูกสาวที่ชื่อ ศรีมาลา ซึ่ง มี ความสามารถในการร่ายรำมาก ได้เกิดตั้งครรภโดยที่ยังไม่ได้แต่งงาน เชื่อกันว่า เป็นท้องกับเทวดา พระยา สายฟ้าพาดเห็นดัง นั้นก็โกรธมาก สั่งให้นางศรีมาลาไป ลอยแพในทะเล (คือ ทะเลสาบสงขลา) และ แพได้ ไปติดที่เกาะใหญ่ นางศรีมาลา ก็ ได้ให้กำเนิดลูกชาย โดยตั้งชื่อว่า เทพสิงหล ซึ่งมีนัยความว่า ลูกของเทวดา นางศรีมาลา ได้ฝึกให้เทพสิงหลฝึกรำ รำ ซึ่งเทพสิงหล ก็สามารถรำรำได้สวยงามมาก และรำรำ มีชื่อเสียง มากที่เกาะใหญ่ จนรู้ไปถึง หูพระยาสายฟ้าพาด ซึ่งพระยาสายฟ้าพาดก็ยังไม่รู้ว่าหลานตัวเอง ก็ได้ เชิญไปรำใน ราชสำนัก ฝ่ายนางศรีมาลานั้น ก็น้อยเนื้อต่ำใจเมื่อครั้งที่ถูกลอยแพ ก็บอกกับคนที่มาติดต่อว่า โนราคณะ นี้จะ ไปรำได้ แต่ต้องปูผ้าขาวตั้ง แต่ริมฝั่งที่ลงจากเรือจนไปถึงตำหนัก พระยาสายฟ้าพาดก็ตอบตกลง ดังนั้น เทพ สิงหลจึงไปรำในราชสำนัก เทพสิงหลรำได้สวยงามมากจนพระยาสายฟ้าพาดก็ตกตะลึงในความสวยงาม จึง ถอดเครื่องทรงที่ทรงอยู่ให้กับเทพสิงหล แล้วบอกว่า "เครื่อง

แต่งกายกษัตริย์ชุดนี้มอบให้เป็นเครื่องแต่งกาย ของโนรานับแต่นี้เป็นต้นไป" เทพสิงหลจึง บอกว่าแท้จริง แล้วเป็นหลานของพระยาสาย ฟ้าพาด พระยาสายฟ้าพาดจึงรับโนราไว้ ในราชสำนักและให้สิทธิแต่งกาย เหมือนกษัตริย์ทุก ประการ

สำหรับคณะมโนราห์ดาวรุ่งดวงใหม่ สืบเนื่องจากนายบัว หะยะมิน ปัจจุบันอายุ 83 ปี อยู่ บ้านเลขที่ 35 หมู่ที่ 4 ตำบลพร่อน อำเภอดงตาล จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งมีความสนใจและมีความสามารถ ในการรำโนราห์ โดยเริ่มฝึกมโนราห์ตั้งแต่อายุ 14 ปี กับอาจารย์บุญญา เมื่อมีความชำนาญแล้ว จึงได้ ออกแสดงในงานต่างๆ เช่น แสดงในงานของดีเมืองนรา งานพิธีเปิดต่าง ๆ รวมไปถึงงานรื่นเริงทั้งในจังหวัด และต่างจังหวัด โดยแสดงประมาณ 20 ปี หลังจากนั้นได้หยุดแสดงประมาณ 3 ปี เพราะต้องกลับมาทำ ไร่ทำนาเลี้ยงครอบครัว แต่ไม่เคยคิดทิ้งสิ่งที่ตนชอบ ยังคงฝึกให้กับลูก ๆ หลาน ๆ ที่มีความสนใจอยู่เสมอ จนทางโรงเรียนวัดฉันทันต์สนาน หมู่ที่ 1 ตำบลพร่อน อำเภอดงตาล จังหวัดนครราชสีมา ได้มาติดต่อให้ไป

ฝึกอบรมเด็กนักเรียนในโรงเรียน เป็นเวลา 2 ปี มีผู้เข้าเรียน 25 คน จากนั้นได้ฝึกอบรมให้กับเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโคกมะม่วง หมู่ที่ 4 ตำบลพร่อน อำเภอดงหลวง จังหวัดนราธิวาส เป็นเวลาปีกว่า มีผู้เข้าเรียน 20 คน และเมื่อเด็กนักเรียนที่มาเรียนมโนราห์ได้ไปศึกษาต่อที่อื่น จึงต้องหยุดสอนมโนราห์อีกครั้ง

เมื่ออายุ 72 ปี ความหวังที่จะถ่ายทอดศิลปะการรำนมโนราห์กลับมาอีกครั้ง เมื่อทางองค์การบริหารส่วนตำบลพร่อน เห็นความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมที่กำลังจะสูญหาย จึงได้จัดอบรมมโนราห์ให้กับเด็กและเยาวชนในตำบลพร่อนที่มีความสนใจในการรำนมโนราห์เป็นเวลา 5 ปี มีลูกศิษย์ทั้งหมด 3 รุ่น รวมทั้งหมด 50 คนเมื่อทุกคนฝึกจนเกิดความชำนาญและออกแสดงตามงานต่าง ๆ ต่อมาจึงได้จัดตั้งคณะมโนราห์ ดาวรุ่งดวงใหม่ ขึ้น

๔. องค์ประกอบที่บ่งบอกให้เห็นคุณลักษณะของศิลปะการแสดง

4.1 เครื่องดนตรี 7 ชิ้น ประกอบด้วย

๑. **ทับ** (โทนหรือทับโนรา) เป็นคู่ เสียงต่างกันเล็กน้อย ใช้คนตีเพียงคนเดียว เป็นเครื่องตีที่สำคัญที่สุด เพราะทำหน้าที่ คุ่มจังหวะและเป็นตัวนำในการเปลี่ยนจังหวะทำนอง (แต่จะต้องเปลี่ยนตามผู้รำ ไม่ใช่ผู้รำเปลี่ยน จังหวะลีลาตามดนตรี ผู้ทำหน้าที่ตีทับจึงต้องนั่งให้มอง เห็นผู้รำตลอดเวลา และต้องรู้เชิงของผู้รำ

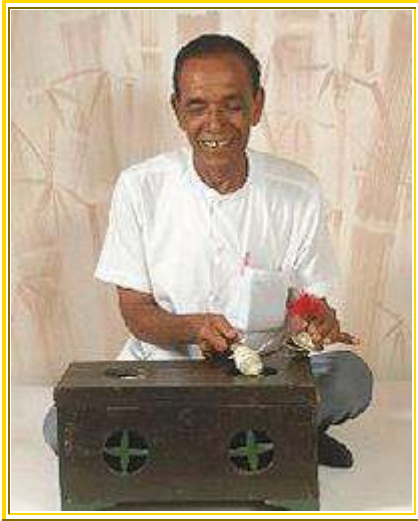

๒. **กลอง** เป็นกลองทัดขนาดเล็ก (โตกว่ากลองของหนังตะลุงเล็กน้อย)
๑ ใบทำหน้าที่เสริมเน้นจังหวะและล้อเสียงทับ

๓. **เป็** เป็นเครื่องเป่าเพียงชิ้นเดียวของวง นิยมใช้**เป็ใน** หรือ บางคณะอาจใช้เป็นอก ใช้เพียง ๑ เล้า เป็มีวิธีเป่าที่คล้ายคลึงกับขลุ่ย เป็มี ๗ รูแต่สามารถกำเนิดเสียงได้ ถึง ๒๑ เสียงซึ่งคล้ายคลึงกับเสียงพุด มากที่สุด

๔. **โหม่ง** คือ ฆ้องคู่ เสียงต่างกันว่าเสียงแหลม เรียกว่า "เสียงโหม่ง" ที่เสียงทุ้ม เรียกว่า "เสียงหมุง" หรือ บางครั้งอาจจะเรียกว่าลูกเอกและลูก ทุ้มซึ่งมีเสียงแตกต่างกันเป็น คู่แปดแต่ดั้งเดิมแล้วจะใช้คู่ห้า

๕. **นึ่ง** หล่อด้วยโลหะหนารูปฝาชีมีรูตรงกลางสำหรับร้อยเชือก สำหรับนึ่งมี ๒ อัน เรียกว่า ๑ คู่เป็นเครื่องตีเสริมแต่งและเน้นจังหวะ ซึ่งการตีจะแตกต่างกับการตีฉิ่ง ในการกำกับจังหวะของดนตรีไทย

๖. **แตร หรือ แกระ** คือ กรับ มี ทั้งกรับอันเดียวที่ใช้ตีกระทบกับราง โหม่ง หรือกรับคู่ และมีที่ร้อยเป็นพวงอย่างกรับพวง หรือใช้เรียวไม้ หรือลวด เหล็กหลาย ๆ อันมัดเข้าด้วยกันตีให้ปลายกระทบกัน

4.2 ผู้แสดง คน อื่น ๆ

5. รูปแบบ วิธีการแสดง

เครื่องแต่งกายของโนรา ประกอบด้วยสิ่งสำคัญต่อไปนี้

เครื่องแต่งกายโนรา

เครื่องแต่งกายของโนราประกอบด้วยสิ่งสำคัญดังต่อไปนี้

๑. **เทริด** เป็นเครื่องประดับศีรษะของตัวนายโรงหรือนอราใหญ่หรือตัวยืนเครื่อง (โบราณไม่นิยมให้นางรำใช้)ทำเป็นรูปมงกุฎอย่างเตี้ย มีกรอบหน้า มีด้ายมงคลประกอบ

๒. **เครื่องรูปปิด** เครื่องรูปปิดจะร้อยด้วยลูกปิดสีเป็นลายมีดอกดวง ใช้สำหรับสวมลำตัวท่อนบนแทนเสื้อ ประกอบด้วยชั้นสำคัญ ๕ ชั้น คือ

บ่า สำหรับสวมทับบนบ่าชาย-ขวา รวม ๒ ชั้น

ปิ้งคอ สำหรับสวมห้อยคอหน้า-หลังคล้ายกรองคอหน้า-หลัง รวม ๒ ชั้น

พานอก ร้อยลูกปิดเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ใช้พันรอบตัวตรงระดับอก บางถิ่นเรียกว่า"พานโครง"บางถิ่นเรียกว่า"รอบอก" เครื่องลูกปิดดังกล่าวนี้ใช้เหมือนกันทั้งตัวยืนเครื่องและตัวนาง(รำ) แต่มีช่วงหนึ่งที่คณะชาตรีในมณฑลนครศรีธรรมราชใช้ อินทรธนู ชับทรวง (ทับทรวง) ปีกเหม่ง แทนเครื่องลูกปิดสำหรับตัวยืนเครื่อง

๓. **ปีกนกแอ่น** หรือ **ปีกเหน่ง** มักทำด้วยแผ่นเงินเป็นรูปคล้ายนกนางแอ่นกำลังกางปีก ใช้สำหรับโนราใหญ่หรือตัวยืนเครื่อง สวมติดกับสังวาลอยู่ระดับเหนือสะเอวด้านซ้ายและขวา คล้ายตาบทิศของละคร

๔. **ซับทรวง** หรือ **ทับทรวง** หรือ **ตาบ** สำหรับสวมห้อยไว้ตรงทรวงอก นิยมทำด้วยแผ่นเงินเป็นรูปคล้ายขนมเปียกปูน สลักเป็นลวดลาย และอาจฝังเพชรพลอยเป็นดอกดวงหรืออาจร้อยด้วยลูกปัด นิยมใช้เฉพาะตัวโนราใหญ่หรือตัวยืนเครื่อง ตัวนางไม่ใช้ซับทรวง

๕. **ปีก** หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า **หาง** หรือ **หางหงส์** นิยมทำด้วยเขาควางหรือโลหะเป็นรูปคล้ายปีกนก ๑ คู่ ซ้าย-ขวา ประกอบกัน ปลายปีกเชิดงอนขึ้นและผูกรวมกันไว้มีพู่ทำด้วยด้ายสีติดไว้เหนือปลายปีก ใช้ลูกปัดร้อยห้อยเป็นดอกดวงรายตลอดทั้งข้างซ้ายและขวาให้ดูคล้ายขนของนก ใช้สำหรับสวมคาดทับผ้านุ่งตรงระดับสะเอว ปล่อยให้ปลายปีกยื่นไปด้านหลังคล้ายหางกิ้งกือ

๖. **ผ้านุ่ง** เป็นผ้ายาวสี่เหลี่ยมผืนผ้า นุ่งทับชายแล้วรั้งไปเหนือไว้ข้างหลัง ปล่อยให้ปลายชายให้ห้อยลงเช่นเดียวกับหางกระเบน เรียกปลายชายที่พับแล้วห้อยลงนี้ว่า "หางหงส์"(แต่ชาวบ้านส่วนมากเรียกว่า หางหงส์) การนุ่งผ้าของโนราจะรั้งสูงและรัดรูปแน่นกว่านุ่งโจมกระเบน

๗. **หน้าเพลลา** เหน็บเพลลา หน้าเพลลา กี่ว่า คือสนับเพลลาสำหรับสวมแล้วนุ่งผ้าทับ ปลายขาใช้ลูกปัดร้อยทับหรือร้อยทาบ ทำเป็นลวดลายดอกดวง เช่น ลายกรวยเชิง รักร้อย

๘. **ผ้าห้อย** คือ ผ้าสีต่างๆ ที่คาดห้อยคล้ายชายแครงแต่อาจมีมากกว่า โดยปกติจะใช้ผ้าที่โปร่งผ้าบางสีสด แต่ละผืนจะเห็นบห้อยลงทั้งด้านซ้ายและด้านขวาของหน้าผ้า

๙. **หน้าผ้า** ลักษณะเดียวกับชายไหว ถ้าเป็นของโนราใหญ่หรือนายโรงมักทำด้วยผ้าแล้วร้อยลูกปัดทาบเป็นลวดลาย ที่ทำเป็นผ้า ๓ แถบคล้ายชายไหวล้อมด้วยชายแครงก็มี ถ้าเป็นของนางรำ อาจใช้ผ้าพื้นสีต่างๆ สำหรับคาดห้อย เช่นเดียวกับชายไหว

๑๐. **กำไลต้นแขนและปลายแขน** กำไลสวมต้นแขน เพื่อขบรัดกล้ามเนื้อให้ดูทะมัดทะแมงและเพิ่มให้สง่างามยิ่งขึ้น

๑๑. **กำไล** กำไลของโนรามักทำด้วยทองเหลือง ทำเป็นวงแหวน ใช้สวมมือและเท้าข้างละหลายๆ วง เช่น แขนแต่ละข้างอาจสวม ๕-๑๐ วงซ้อนกัน เพื่อเวลาปรับเปลี่ยนท่าจะได้มีเสียงดังเป็นจังหวะเร้าใจยิ่งขึ้น

๑๒. **เล็บ** เป็นเครื่องสวมนิ้วมือให้โค้งงามคล้ายเล็บกินนร กินรี ทำด้วยทองเหลืองหรือเงิน อาจต่อปลายด้วยหางที่มีลูกปัดร้อยสอดสีไว้พองาม นิยมสวมมือละ ๔ นิ้ว (ยกเว้นหัวแม่มือ)

เครื่องแต่งกายโนราตามรายการที่ (๑) ถึง (๑๒) รวมเรียกว่า "เครื่องใหญ่" เป็นเครื่องแต่งกายของตัวยืนเครื่องหรือโนราใหญ่ ส่วนเครื่องแต่งกายของตัวนางหรือนางรำเรียกว่า "เครื่องนาง" จะตัดเครื่องแต่งกายออก ๔ อย่างคือ เทริด (ใช้ผ้าแถบสีสดหรือผ้าเช็ดหน้าคาดรัดแทน) กำไลต้นแขน ชับทรวง และปีกนกแอ่น (ปัจจุบันนางรำทุกคนนิยมสวมเทริดด้วย)

๑๓. **หน้าพราน** เป็นหน้ากากสำหรับตัว "พราน" ซึ่งเป็นตัวตลก ใช้ไม้แกะเป็นรูปใบหน้า ไม่มีส่วนที่เป็นคาง ทำจมูกยื่นยาว ปลายจมูกงุ้มเล็กน้อย เจาะรูตรงส่วนที่เป็นตาทำให้ผู้สวมมองเห็นได้ถนัด ทาสีแดงทั้งหมด เว้นแต่ส่วนที่เป็นฟันทำด้วยโลหะสีขาว หรือทาสีขาว หรืออาจสีย้อมฟัน (มีเฉพาะฟันบน) ส่วนบนต่อจากหน้าผากใช้ขนเป็ดหรือขนสีขาวติด ทาบไว้ต่างผมหงอก

๑๔. **หน้าทาสี** เป็นหน้ากากของตัวตลกหญิง ทำเป็นหน้าผู้หญิง มักทาสีขาวหรือสีเนื้อ

ท่ารำของโนราที่เป็นท่าแบบ หรือท่าหลัก สืบได้ไม่ลงรอยกัน เพราะต่าง ครูต่างตำรากันและเนื่องจากสมัยก่อน ผู้ประดิษฐ์ ท่าเพิ่มเติมอยู่เรื่อย ๆ ท่ารำของโนราที่ ต่างสายตระกูลและต่างสมัยกันจึงผิดแปลกแตก ต่างกัน แม้บางท่าที่ ชื่ออย่างเดียวกัน บาง ครูบางตำราก็กำหนดท่ารำต่างกันไป ท่ารำที่สมเด็จพระยาตำราจางราชานุภาพ ทรงรวบรวม ได้จากคำชี้แจงของนายจง ภัคดี (ขาว) ผู้เคยเล่นละครชาตรีอยู่ ที่เมืองตรังในบพระนิพนธ์ตำนานละครอิเหนา ว่ามี ๑๒ ท่าดังนี้

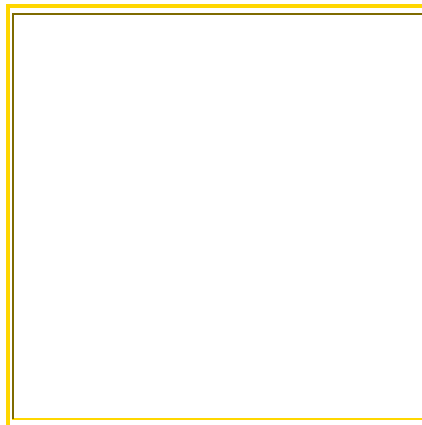
๑. ท่าแม่ลาย หรือท่า แม่ลายกนก

๒.ท่าผาลา (ผา หลา)

๓. ทำลงฉาก

๔. ทำจับ ระเบบ่า

๕. ทำกัณนร หรือกัณนรร่า (ทำชี้หนอน) ๖. ทำฉากน้อย

๗. ทำราหูจับจันทร์ หรือทำเขาควาง

๘. ทำ บัวแย้ม

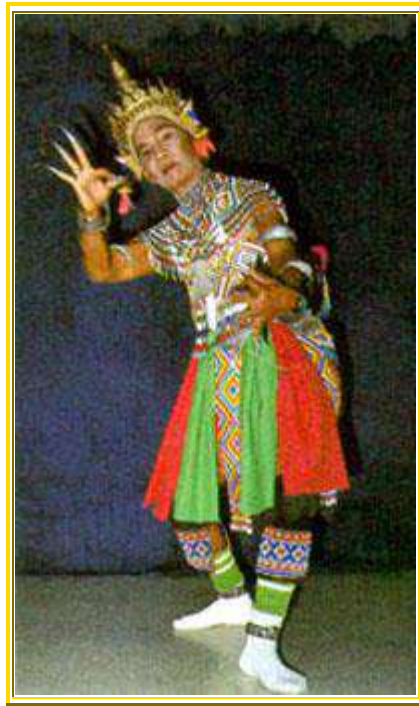
๙. ท่าบัวบาน

๑๐. ท่าบัวคลี่

๑๑. ท่าบัวตูม

๑๒. ท่าแมงมุมชักใย

เหล่านี้สืบได้ว่าเป็นท่าที่เรียกต่างกันไปก็มี แต่ต่อเป็นท่าย่อย ๆ ออกไปก็มี เช่น ท่าแม่ลาย บางตำราเรียก ท่าเทพนม (คือ แม่ของลายไทย) แต่ต่อเป็นท่าเครือวัลย์ บ้าง เป็นท่าพรหมสีหน้าบ้าง หรือท่าลงฉาก บางครูแตกย่อยเป็นท่าสอดสร้อย เป็นต้น ท่ารำ หลักของโนราลัย ปรากฏในบทครูสอน บทสอน รำ และบททำปฐุม ซึ่งบทเหล่านี้จะประกอบ ด้วยท่าต่าง ๆ แตกต่างกันไปและเมื่อต่าง ครูต่างประดิษฐ์ ท่ารำของชื่อทำนองก็จะ ผิดแปลกกัน เช่น ท่าแมงมุมชักใย บางครู ยืนรำ ใช้มือเลียนท่าแมงมุมชักใย บาง ครูรำแบบ ตัวอ่อนแอ่นหลังแล้วม้วนตัวลอด ใต้ขา เป็นต้น

ครูโนราสมัยต่อ ๆ มาคงคิด ประดิษฐ์ ท่ารำเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จึงมีจำนวนท่า และชื่อท่าเพิ่มขึ้น และแตกต่างกันเพราะต่าง ครูต่างตำรากัน เช่นท่ารำที่สมเด็จพระยาตากษานุภาพ รวบรวมได้จากที่ครูโน ราห์ชาติตรีเมืองนครศรีธรรมราชจำไว้ได้ และทรงรวมไว้ในตำนานละครอิเหนาอีกจำนวนหนึ่งเป็นดัง นี้

ทำรำต่าง ๆ ที่คิดประดิษฐ์ ขึ้นจะเห็น ว่า เกิดจากสิ่งบันดาลใจต่างกัน ส่วนใหญ่ได้ จากการสังเกตธรรมชาติ เช่นชะนีรำไม้ กวางโยน ตัว พระจันทร์ทรงกลด ได้จากจิตรกรรมก็มี เช่น แม่ลายกนก เครือวัลย์ จากดุริยางคศิลป์ ก็มี เช่น สีขอสามสาย จากวรรณคดีก็มี เช่น พระรถโยนสาร รามาน้าวศิลป์ พระลักษมณ์แผลง ศร ได้ จากวิธีการดำเนินชีวิตก็มี เช่น ช้ำ นางนอน พิสมัยเรียงหมอน ฯลฯ

องค์ ประกอบหลักของการแสดงโนรา ซึ่งเป็นการแสดงเพื่อ ให้ความบันเทิงโดยตรง มีดังนี้

๑. การรำ โนรา แต่ละตัวต้องรำอวดความชำนาญและความสามารถ เฉพาะตน โดยการรำประสมท่าต่าง ๆ เข้าด้วย กันอย่างต่อเนื่องกลมกลืน แต่ละท่ามีความ ถูกต้องตามแบบฉบับ มีความคล่องแคล่วชำนาญ ที่จะเปลี่ยนลีลาให้เข้ากับจังหวะดนตรีและต้อง รำให้สวยงามอ่อนช้อยหรือกระฉับกระเฉงเหมาะแก่กรณี บางคนอาจอวดความสามารถในเชิงรำเฉพาะด้าน เช่น การเล่นแขน การทำให้ตัวอ่อน การรำ ท่าพลิกแพลง เป็นต้น

๒. การร้อง โนราแต่ละตัวจะ ต้องอวดลีลาการร้องรับบทกลอนในลักษณะต่าง ๆ เช่น เสียงไพเราะดังชัดเจน จังหวะการร้องขับ ถูกต้องเร้าใจ มีปฏิภาณในการคิดกลอนรวดเร็ว ได้เนื้อหาดี สัมผัสดี มีความสามารถในการร้องโต้ตอบ แก่คำอย่างฉับพลัน และคม คาย เป็นต้น

๓. การทำบท เป็นการอวดความสามารถใน การตีความหมายของบทร้องเป็นทำรำ ให้ คำร้องและท่ารำ สัมพันธ์กัน ต้องดีทำให้ พิสดารหลากหลายและครบถ้วนตามคำร้องทุกถ้อยคำ ต้องขับบทร้อง และดีท่ารำให้ ประสมกลม กลืนกับจังหวะและลีลาของคนตรีอย่างเหมาะสมยิ่ง การทำบทจึงเป็นศิลปะสุดยอดของโนรา

๔. การรำเฉพาะอย่าง นอกจากโนราแต่ละคนจะ ต้องมีความสามารถในการรำ การร้อง และการ ทำบท ดังกล่าวแล้ว ยังต้องฝึกการรำเฉพาะ อย่าง ให้เกิดความชำนาญเป็นพิเศษด้วย ซึ่งการรำ เฉพาะอย่างนี้ อาจใช้ แสดงเฉพาะโอกาส เช่น รำใน พิธีไหว้ครู บาง อย่างใช้รำเฉพาะเมื่อมีการประชันโรง บางอย่าง ใช้ในโอกาสรำ ลงครู - หรือโรงครู หรือ รำแก้บน เป็นต้น การรำเฉพาะอย่าง มีดังนี้

๑. รำบทครูสอน
๒. รำบทปฐม
๓. รำเพลงทับเพลง โทน
๔. รำเพลงปี
๕. รำเพลงโค
๖. รำขอเทริด
๗. รำ เชี่ยนพรายและเหยียบลูกนาว (เหยียบมะนาว)
๘. รำ แทงเข้ (แทงจระเข้)
๙. รำคล้อหงส์
๑๐. รำบท สิบสองหรือรำสิบสองบท

๕. การเล่นเป็นเรื่อง โดยปกติโนราไม่เน้นการเล่นเป็นเรื่อง แต่ถ้า มีเวลาแสดงมากพอ หลังจากอวดการรำ การ ร้องและการทำบทแล้ว อาจแถมการเล่นเป็น เรื่องให้ดู เพื่อความสนุกสนาน โดยเลือกเรื่องที่ รู้ดีกันแล้ว บางตอนมาแสดง เลือกเอาแต่ ตอนที่ต้องใช้ตัวแสดงน้อย ๆ (๒ - คน) ไม่เน้นที่การแต่งตัวตามเรื่อง มักแต่ง ตามที่แต่งรำอยู่แล้ว แล้วสมมุติเอา ว่าใครเป็นใครแต่จะเน้นการตลกและการ ขับบทกลอนแบบโนราให้ได้ เนื้อหาตามท้อง เรื่อง การจัดให้มีโนราแสดงเพื่อความบันเทิง นั้น มักมีในงานวัดเพื่อหารายได้บำรุง ศาสนา งานประเพณีสำคัญตามนักขัตฤกษ์ งานพิธีเฉลิมฉลอง ต่าง ๆ ที่ชาวบ้าน วัด รัฐ หรือ หน่วยราชการ จัดขึ้นใน โอกาสพิเศษ น้อยครั้งที่แสดงในงาน ของเอกชน เว้นแต่เอกชนนั้นจะเป็นคน มีฐานะดี หรือมีบารมีและบริวาร

แบบสำรวจข้อมูลภูมิปัญญา (บุคคล)

๑. ประเภทภูมิปัญญา

ด้านศาสนา ประเพณี พิธีกรรม (การไหว้เจ้าที่)

๒. รายละเอียดบุคคล/แหล่งภูมิปัญญา

๒.๑ ข้อมูลบุคคล

ชื่อ นายแดง นามสกุล คงประเสริฐ

วัน เดือน ปีเกิด ๑๖ มิถุนายน ๒๔๙๔ อายุ ๖๑ ปี

สถานภาพ สมรส

จำนวนบุตร ๒ คน

ภูมิลำเนา จังหวัดนราธิวาส

อาศัยอยู่บ้านเลขที่ ๙๘ หมู่ที่ ๓ ตำบลพร่อน อำเภอตากใบ

จังหวัดนราธิวาส ๙๖๑๑๐

วุฒิการศึกษา ประถมศึกษาปีที่ ๔

ประสบการณ์ในการทำพิธี : ได้รับมาจากพระครูนิภาวิหารกิจ (หลวงพ่อดำ) วัดนภาราม

แนวคิดและอุดมการณ์ : มีความเชื่อว่ามีสิ่งมีชีวิตที่ไม่สามารถมองเห็นได้แต่มีการ

สัมผัสทางใจเป็นประสบการณ์ของแต่ละคนไม่เหมือนกัน

๒.๒ องค์ความรู้ของภูมิปัญญา : **พิธีไหว้เจ้าที่** เป็นการบอกกล่าวพระภูมิเจ้าที่ให้รับรู้รับทราบว่าทุกสิ่งทุกอย่างสัมผัสได้ว่าจะทำอะไร เพื่อความเป็นสิริมงคลของผู้ที่จะทำการนั้นๆ เพราะทุกคนเชื่อเรื่องผีสางเทวดา การไหว้ต้องดำเนินการตามลำดับคือ ๑.ไหว้เทวดา ๒.ไหว้เจ้าที่ ๓.ไหว้گرامาท (ไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์) ซึ่งเครื่องเซ่นไหว้มีดังนี้

๓. ขั้นตอนเตรียม

๑. ไหว้เทวดา อุปกรณ์ที่ใช้ประกอบพิธี มีดังนี้

เครื่องเซ่น (ทุกอย่างห้ามชิม)

๑. ข้าวสวย จำนวน ๑ ถ้วย

๒. ฐูป จำนวน ๓๒ ดอก

๓. ดอกไม้ จำนวน ๓ ดอก (สามสี)

๔. เทียน จำนวน ๑ เล่ม (ขนาดกลาง)

ขั้นตอนการทำพิธี

๑. ก่อนที่จะไหว้ให้จุดธูปบอกเทวดาเสียก่อน ของที่จะใช้ในการบอกเทวดาจะประกอบไปด้วย ข้าวสวย ๑ ถ้วย ,ธูป ๓๒ ก้าน,ดอกไม้ ๑ ดอกและเทียน ๑ เล่ม ตั้งข้าวลงบนดิน จุดเทียนและธูป แล้วยืนหันหน้าไปทางทิศตะวันออก (ตามรูปที่ ๑) ทำสมาธิแล้วกล่าว

“นะโม ๓ จบ ตามด้วย สักเค..... ไปจนจบ แล้วประกาศนิกถึง เทโว เทวา เทวดาเจ้าที่สิ่งสถิตทุกแห่งหน แล้วเอาธูป ๓๒ ดอก ปักลงข้างถ้วยข้าวที่วางไว้ (ตามรูปที่ ๒) แล้วกล่าวคำว่า
นะทรงฟ้า โมทรงดิน พุทธทรงศีล ธาทรงสมุทร ยะทรงอากาศ ยะทรงอักษระ ทั้งหลาย
พุทธัง แคล้วคลาด ัมมัง แคล้วคลาด สังฆัง แคล้วคลาด ศัตรูไพพาล วินาศสัตติ”

รูปที่ ๑

รูปที่ ๒

๒. ไหว้เจ้าที่ อุปกรณ์ที่ใช้ประกอบพิธี มีดังนี้
เครื่องเซ่น (ทุกอย่างห้ามชิม)

๑. ข้าวเหนียวเหลืองและข้าวเหนียวขาว

๒. ขนมโค

๓. ขนมจีบ

๔. ไก่คั่ว(ไก่บ้าน)

๕. ข้าวปากหม้อ

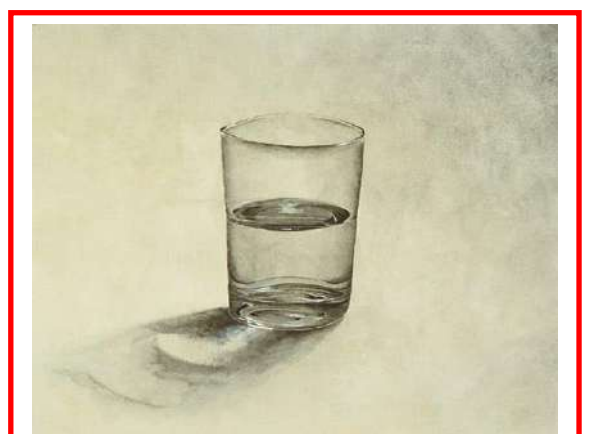
๖. ปลาหมี่หมีหาง จำนวน ๒ ตัว

๗. น้ำเปล่า(น้ำตาลแว่นผสมน้ำ)

๘. น้ำเปล่า(น้ำจากบ่อ)

๙. รูป

๑๐. ดอกไม้ ๓ ดอก (สามสี)

๑๑. เสื่อ ๑ ผืน

๑๒. หมอน ๑ ใบ

๑๓. ผ้าขาว ๑ ผืน

๑๔. หมากพลู ๑ เนี่ยน (ไม่ต้องล้าง)

๑๕. มะพร้าวอ่อน ๑ ลูก

๑๖. ส้ม ๓ ลูก

๑๗. กลัวยน้ำหว่า ๑ หวี

๑๘. น้ำมัน ๑ ขวด

๑๙. ข้าวสาร ๑ ถ้วย

๒๐. ไก่ต้ม ๑ ตัว

๒๑. หัวหมู ๑ หัวหรือเนื้อหมูแทน

๒๒. เทียนไข ๑๐ เล่ม

หมายเหตุ ผลไม้ควรเป็นผลไม้ตามฤดูกาลที่มีในสวน เช่น สับปะรด แตงโม เป็นผลไม้ที่เป็นสิริมงคล แต่ไม่ควรเป็นมังคุดเพราะชื่อชวนให้ไม่ก้าวหน้าหรือส่งเสริมผู้ทำพิธี

๒๓. แกงทั่วไป ๑ ถ้วย

๒๔. ดาวเรือง ๓๐ ดอก

๒๖. หางใบตองฝ้าย

ขั้นตอนในการทำพิธี

๑. ใช้เครื่องเซ่น ๑ สำหรับ วางบนเสื่อที่ลาดปูไว้กับหมอน ผู้ประกอบพิธี จุดธูปและเทียนที่หัวเจ้าที่ ในถาดเครื่องเซ่นปักเทียน ๑ เล่ม

๒. ปักเทียนในถ้วยข้าวเหนียว ดอกไม้สีเหลือง ๓ ดอก ธูป ๓ ดอกและจุดธูปปักลงในเครื่องเซ่นทุกอย่าง โดยเครื่องเซ่นทุกอย่างจะต้องวางในผ้าขาวซึ่งปูลาดบนเสื่อและหมอน เทียนปักในเทียนหมากและธูปปักที่ไม้ตั้งเสื่อหมอน

เมื่อเรียบร้อยทุกอย่างแล้ว กราบพระ ๓ ครั้ง แล้วว่าเรียงลำดับดังนี้

“๑. นะโม ๓ จบ แล้วบูชา พระรัตนตรัย เสร็จแล้วให้ว่า ๒. สักเค... ชุมนุมเทวดา เมื่อกล่าวเสร็จแล้ว

๓. นะโม ๓ จบ ๔. พุทัง ธัมมัง สังฆัง ๕. ทูติ ตะติ ๖. อิติปิโส สวากขาโต สุปะฏิปันโน”

** ขอเดชะเจ้าที่ทางที่เรีนที่ร้านที่บ้านที่ช่องภูมิเงินภูมิทอง วันนีวันดี ศรีวัน พญาวัน ตรงกับเดือน....ขึ้น....วัน.....เราได้มาบูชาท่านอาราธนาเจ้าที่ เพื่อจะทำ....ขอให้ท่านมารับเครื่องขยาบูชาสังเสวย

** ยอกรเหนือเกล้า ท่านท้าวปัทธะวี ไหว้นางธรรณี เป็นเจ้าแม่แผ่นดิน
ข้าจะขอเชิญท่าน พญานาค มากหน้าบายตา เทวา ทุกทิศ
ข้าจะขอสะมา ความร้ายอย่าได้ผิด เทวาทุกทิศ เสด็จจะมาทุกองค์
ข้าขอถวายบัตติพลี จำนงค์เทวาทุกองค์ เชิญท่านเสด็จมา ทั้งพระอิศวร
ท่านท้าวสุรา ทั้งนางธรรณี แม่ผู้มีศรี รักษาสุธา วันนั้นพระเจ้าได้ฝากศาสนา
เรียกสวนไร่นา ท่านนั้นเอาใจใส่ ทั้งกรุงพาลี พระภูมิเจ้าที่ ท่านท้าวมหาชัย
มหาลาก บริถิ ท่านนั้นเป็นใหญ่ เชิญท่านมาเร็วๆไวๆ มารับเอาเครื่องขยา
บูชาะ ส้งเวย

(ทำการหยอดน้ำเกล้า น้ำบ่อและหว่านข้าวสาร)

** สัพพะเพียน ชะนะสัมปันนัง สาลินัง โภชะนัง วัระรัง ลาพัง ปุบผัง ภูปัง
ทีปัง เตปัง เตลิ่ง คันทะวิเล ทัก ทัก กะปะระนัง สาธุดันหันตุ จะ มหา เทวะตา

** ขอเดชะเจ้าที่ทางที่เรือนที่ร้านที่บ้านที่ช่องภูมิเงินภูมิทอง วันนีวันดี ศรีวัน พญาวัน ตรงกับ
เดือน....ขึ้น....วัน.....เราได้มาบูชาท่านอาราธนาเจ้าที่ เพื่อจะทำ....ขอให้ท่านมารับเครื่องขยา
บูชาสังเสวย

** สิบนิ้ว ข้าจะไหว้ ท่านท้าวปัทธะวี ท้าวกรุงพาลี เป็นเจ้าแม่แผ่นดิน อยู่นอกขอบจักรวาล
พระเสด็จจะมา สู่พระป่าหิมพาน ฤทธา กล้าหาญ รวดเร็วว่องไว ท้าวทรงตะบองทอง
ยกมือขึ้นป้อง แลดูทั่วไป เห็นฝูงมนุษย์ ทำการสิ่งใด ครั้นเห็นเป็นภัย กริ้วโกรธโกรธา
ถ้าว่าผู้ใด บูชาเต็มใจมาใน ทรธษา ให้ศีลให้พร ร้องหวั คะ คะ บัดนี้ ทำการ นึกถึงภูบาล
ผู้มีฤทธิไกร แต่งเครื่องเมรย์ มารับเอาเครื่องขยา บูชาะ ส้งเวย

(ทำการหยอดน้ำเกล้า น้ำบ่อและหว่านข้าวสาร)

** ว่า สัพพะเพียน ชะนะ สัมปันนัง สาลินัง โภชะนังวัระรัง ลาพัง ปุบผัง ภูปัง ทีปัง เตปัง
เตลิ่ง คันทะวิเล ทัก ทัก กะปะระนัง สาธุดันหันตุ จะ มหา เทวะตา

** ขอเดชะเจ้าที่ทางที่เรือนที่ร้านที่บ้านที่ช่องภูมิเงินภูมิทอง วันนีวันดี ศรีวัน พญาวัน ตรงกับ
เดือน....ขึ้น....วัน.....เราได้มาบูชาท่านอาราธนาเจ้าที่ เพื่อจะทำ....ขอให้ท่านมารับเครื่องขยา
บูชาสังเสวย

** สิบนิ้ว ข้าจะไหว้ ท่านท้าวปัทธะวี ท้าวกรุงพาลี เป็นเจ้าแม่ แผ่นดิน ท่านท้าวมหาลาก
พระบริถินะราชา ข้าจะขอที่เหย้า ข้าจะขอที่เรือน ที่ไร่ที่นา ที่ทำมาหากิน พระภูมิเทวา
เชิญท่านมาช่วยรักษา ท่านได้เห็นดู ข้าจะขอที่นั้ง จะขอที่ตั้งข้าวครุ ท่านมาช่วยเห็นดู
คุ่มหน้า คุ่มหลัง ข้าจะขอที่นั้ง ที่ตั้งตลับชัย อุบาทหะจัญไร ขอจงวินาศ วินาย สายะ

(ทำการหยอดน้ำเกล้า น้ำบ่อและหว่านข้าวสาร)

** ว่า สัพพะเพียน ชะนะ สัมปันนัง สาลินัง โภชะนังวัระรัง ลาพัง ปุบผัง ภูปัง ทีปัง เตปัง
เตลิ่ง คันทะวิเล ทัก ทัก กะปะระนัง สาธุดันหันตุ จะ มหา เทวะตา

ในการไหว้ ผู้ทำพิธีจะอาราธนาสิ่งทีถือว่าศักดิ์สิทธิ์ในละแวกนั้นมาเป็นสักขีพยาน ดังนี้

- ** เดชะศักดิ์สิทธิ์ กรามาททั้งหลาย ศักดิ์สิทธิ์ พ่อท่านพระพุทฺธ พระพ่ออิน พ่อท่านครูพุทฺธ พ่อท่านขาว พ่อท่านโนโบลส์ วัดเกาะสวาด พ่อท่านใหญ่วัดเจ๊ะเห พ่อท่านบางเค็ม พ่อท่านน้ำแบ่ง ศักดิ์สิทธิ์พ่อท่านโคกกะพ้อแดง ศักดิ์สิทธิ์พ่อท่านยอดสระ ศักดิ์สิทธิ์พ่อท่านใหญ่วัดเขากง ศักดิ์สิทธิ์โต๊ะเจ้าเปาะเลาะห์ ศักดิ์สิทธิ์หลวงพ่อทอด ศักดิ์สิทธิ์หลวงพ่อทิม ศักดิ์สิทธิ์พ่อจันทร์ ประตู่ซุ่ม พ่อจันทร์วัดใหม่ พ่อท่านสังข์ ศักดิ์สิทธิ์หลวงดำวัดใหม่ ศักดิ์สิทธิ์ทวดท่อน ศักดิ์สิทธิ์พ่อทวดปลักแย้ ศักดิ์สิทธิ์โต๊ะชายโคกอธิฐ ป่าไม้ ชายกะหลอ และศักดิ์สิทธิ์ทั้ง ๘ ทิศ มุมเมือง ที่ไม่รู้จักหน้าข้าชื่อ อันเชิญท่านมารับเครื่อง กะยาบูชา กะยากาล
- ** ว่า สัพพะเพียร ชะนะ สัมปันนัง สาลินัง โภชะนังวะรัง ลาพัง ปุบผัง ญูปัง ทีปัง เตปัง เตลัง คันทะวิเล ทัก ทัก กะปะระนัง สาธุคันหันตุ จะ มหา เทวะตา

ถ้าจะปลูกบ้านใหม่เมื่อไหว้เจ้าที่เสร็จแล้วให้ชุดหลุมในกลางบ้าน หรือเสากุมิทำลูกบัตไ้มะพร้าว ๑ ลูก กระทบไขนุน ๓ ไบรองกับหางใบกล้วยฝ้าย เอาลูกบัตและกระทบไขนุนตั้งในหางใบกล้วยแล้วหยิบเครื่องไหว้ไปฝังในกลางใจบ้านที่เราจะปลูกบ้าน

คำเชิญเทพยดากลับวิมาน

- ** ทุกซัปปัตตา จะนิททุกขา ภาะยัปัตตาจะนิทพะยา โสกัปัตตา จะนิสโสภา โหนตุ สัพเพปิ ปาณินเ อตาวะตา จะอัมเหติ สัพพะตัง ปุญญะสัมปะทัง สัพเพเทวานุโมทนต์ สัพพะสัมปัตตีสัทธา ทานัง ทะหันตุ สัทธาเย สีสังรักขันตุ สัพพะทา ภาวะนา ภีระตาโหนตุ คัจฉันตุ เทวะตาคะตา
- สัพเพพุทฺธา พะลัปัตตา ปัจเจกานัญจะ ยิงพะลัง อะระหันตานัญจะ เตชะนะ รักขังพันธามิ สัพพะโส

เมื่อทำพิธีต่างๆ เสร็จแล้ว ให้กล่าวคำหลังน้ำถวายพระภูมิ

- ** อะยัง ภูมิปะเทโส วิสุคคาโม สุขีโหตุ ขอภูมิประเทศ ส่วนแห่งบ้านนี้ จงมีความสุข

